

обставинах, а також виразна та послідовна взаємодія державних органів влади, місцевого самоврядування та громадського сектору, що забезпечить доступність, ефективність та якість діяльності системи надання соціальних послуг в Україні.

Висновки. Саме тісна співпраця суб'єктів соціальної роботи допоможе зменшити показник кількості осіб/сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Адже спільна діяльність суб'єктів соціальної роботи сприяє запобіганню виникнення проблем та проведенню превентивної роботи усіх категорій населення.

Перспективи подальших досліджень: удосконалення механізмів взаємодії суб'єктів, що надають соціальні послуги здійснюючи соціальну роботу в Україні та використання зарубіжного досвіду та впровадження у національну систему надання соціальних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубич К. В. Сучасна система надання соціальних послуг України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_3_7
2. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671–VIII : редакція від 27.04.2022, підстава 2193-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
3. Мацокін А. Соціальні послуги: алгоритм розвитку (надавачі, отримувачі та уповноважені). *Місьцеве самоврядування*. 2021. № 10. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2021/october/issue-10/article-117457.html>
4. Про порядок проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 449: редакція від 18.05.2022, підстава 560-2022п. *Верховна Рада України. Законодавство України..* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text>

УДК 376-056.263-057.874

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Петрушов Андрій,

кандидат медичних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Ельвін Катерина, логопед-дефектолог
Центр розвитку «Лінгвіст»

м. Верхівцеве, Дніпропетровська область

У статті розглядається інтеграція дітей з порушеннями слуху в освітній простір загальноосвітньої школи. Проаналізовано наукову, методичну літературу, узагальнено особливості інтегрованого навчання дітей з вадами слуху, вивчено складності спільного навчання дітей з

порушеннями слуху із дітьми нормальним слухом, намічено шляхи їх вирішення проблем.

Ключові слова: діти з порушеннями слуху, сурдопедагог, інтегроване навчання, загальноосвітня школа.

The article considers the integration of children with hearing impairments into the educational space of secondary schools. The scientific and methodical literature is analyzed, the peculiarities of integrated education of children with hearing impairments are generalized, the difficulties of joint education of children with hearing impairments with children with normal hearing are studied, the ways of their solution of problems are outlined.

Key words: children with hearing impairments, deaf educator, integrated learning, secondary school

Актуальність дослідження проблеми інтеграції дитини з порушеннями слуху в загальноосвітній простір, обумовлена високою розповсюдженістю подібного порушення серед дітей та необхідністю вирішення проблеми навчання та виховання дітей з вадами слуху з урахуванням їх інтеграції.

Матеріали статті можуть бути корисними для студентів вищих навчальних закладів при вивченні інтегрованого навчання, інклюзивної освіти, а також для педагогів при організації навчання і виховання дітей з порушеннями слуху.

Аналіз останніх досліджень. Одним з основних завдань сучасної спеціальної освіти стає забезпечення повноцінного й гідного життя осіб з особливостями психофізичного розвитку, їх адаптація в освітній простір загальноосвітньої школи, безпосередня посильна участь у житті суспільства, включення в соціальні відносини. Дослідженнями теоретико-методологічних основ забезпечення інтеграції в освіті займалися дослідники В. Афанасьєв, В. Біблер, С. Клепко, М. Култаєва та інші; основами організації інтегрованих уроків М. Сова, В. Сухомлинський; виховний потенціал інтегрованих уроків вивчали Ю. Дік, М. Іванчук; специфікою проведення інтегрованих уроків Л. Барилкіна, Л. Обухова, О. Чекіна. Інтеграційні процеси в освіті активно вивчають у своїх дослідженнях такі українські вчені, як Н. Бабік, М. Вашуленко, С. Гончаренко, В. Ільченко, С. Клепко, Ю. Мальований, О. Савченко та інші.

Процес інтеграції являє собою поєднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності та взаємодоповнення. Н. Горелик, вважає сутністю процесу інтеграції якісні перетворення всередині кожного елемента, що є складником системи. Принцип інтеграції передбачає взаємозв'язок усіх компонентів процесу навчання, усіх елементів системи, зв'язок між системами; він є провідним при розробці цілей навчання [7]. Українські учені-дослідники цієї проблеми В. Бондар, Л. Волкова, М. Малофєєв, В. Синьов, В. Тарасун, Л. Шипіцина та інші вказують на те, що інтеграційні процеси у навчанні дітей з особливостями психофізичного розвитку у країнах пострадянського простору мають певну специфіку, оскільки розвиваються в умовах особливого соціокультурного статусу з урахуванням позитивів і досягнень диференційованого навчання [6].

Питання саме включення дітей з вадами слуху у звичайне навчання розкривав у своїй статті відомий учений Ф. Рау. Він говорив, що інтеграційне навчання не повинно бути відокремленим від інтеграції в суспільство, а повинне бути цілісним і неподільним [4].

Мета дослідження: проаналізувати проблему інтеграції дитини з порушеннями слуху в загальноосвітній простір.

Для вирішення вказаної мети, слід вирішити ряд завдань:

1. Розкрити сутність інтеграції дітей з порушеннями слуху в загальноосвітній простір.
2. Виділити необхідні умови для ефективної інтеграції дітей у шкільне навчання.
3. Виявити переваги інтегрованого навчання дитини з порушеннями слуху.
4. Зробити висновки.

Інтегроване навчання дітей з порушенням слуху в загальноосвітній школі - відносно нове явище для системи освіти України. До недавнього часу слабочуючі і глухі діти потрапляли в масові установи досить рідко і певною мірою випадково: це була або вимушена і тому малоефективна інтеграція, пов'язана з особливими соціально-економічними і культурними умовами (величезні за площею регіони країни, відсутність необхідного числа спеціальних дитячих садків і шкіл, низький рівень діагностики), або інтеграція в середовище дітей з порушеннями слуху, що мали регулярну корекційну допомогу і освітню підтримку з боку батьків або педагогів-репетиторів. У нинішніх умовах реформування освітньої галузі процес інтеграції дітей даної категорії в масові дитячі навчальні заклади неухильно розширюється і набуває характеру стійкої тенденції в освітньому просторі країни [2; 3].

Під інтеграцією розуміють зусилля спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами в загальний освітній простір. Існує чотири варіанти інтеграції у навчанні: комбінована, часткова, тимчасова і повна.

При комбінованій інтеграції діти з особливими освітніми потребами навчаються з нормотиповими дітьми у загальноосвітній школі. При цьому діти з особливими освітніми потребами повинні адаптуватися до соціально-педагогічних умов загальноосвітньої школи, що створює проблеми для усіх учасників навчально-виховного процесу.

Часткова інтеграція, за якою діти з особливими освітніми потребами, які неспроможні на рівні зі здоровими однолітками оволодіти освітнім стандартом, долучаються до загальноосвітніх закладів на частину дня по 1–3 особи.

Тимчасова інтеграція, за якою діти з особливими освітніми потребами об'єднуються з нормотиповими однолітками 2–4 рази на місяць для проведення спільних виховних заходів.

Повна інтеграція яку використовують в інклюзивній освіті характеризується тим, що 1–3 дитини з особливим освітніми потребами та психологічною готовністю включаються до спільного навчання з нормотиповими однолітками у звичайному класі загальноосвітнього

навчального закладу. Унаслідок чого створюється єдина загальноосвітня школа корекційно-розвивального спрямування [1].

В багатьох країнах при впровадженні інклюзії на глухих дітей поширили загальні правила, що запроваджувались для решти категорій дітей із особливими потребами, адже процесом часто керують люди, що займаються загальними проблемами освіти і не розуміють специфічності дітей із втратою слуху. Адже, просто помістити глуху дитину в масову школу, не означає, що це інклюзія чи повноцінна інтеграція. Насправді, потрапивши в так зване інклюзивне середовище, що може бути дуже позитивним для інших категорій дітей із особливими потребами, глуха або слабочуюча дитина може стати ще більш сегрегованою і ізольованою через розлучення із громадою глухих, зі своєю своєрідною субкультурою, жестовою мовою, а, головне, вона буде позбавлена повноцінного спілкування із такими самими як вона сама, глухими дітьми [5]

Поміркована позиція представлена науковцями, які вважають, що і інтернатна, і інтеграційна форми навчання мають право на співіснування, забезпечуючи батькам можливість обрати таку форму навчання, яка найбільше підходить для їхньої дитини з огляду на індивідуальні особливості дитини, її здібності, особистісні якості, вмотивованість перебування у колективі чуючих, можливості батьків брати участь у навчанні їхньої дитини тощо.

Науковці і практики єдині у думці, що так звана стихійна або вимушена інтеграція дітей з порушеннями слуху є неприпустимим явищем, не виправданим з точки зору тих завдань, які покликана розв'язувати інтеграційна форма навчання [8].

Для ефективної інтеграції дітей з порушеннями слуху в загальноосвітню школу необхідно створити умови для освоєння освітньої програми, головними з яких будуть: організація безбар'єрного предметного середовища; використання сучасних технологій, методів, прийомів, форм організації навчальної діяльності, а саме розробка необхідних навчальних та дидактичних матеріалів та ін.. Важливими компонентами ефективної інтеграції буде також проектування індивідуального освітнього плану командою фахівців, а саме: створення атмосфери емоційного комфорту, формування взаємовідносин у дусі співробітництва та прийняття особливостей кожного; формування у дітей з порушеним слухом позитивної, соціально спрямованої навчальної мотивації; застосування адекватних можливостей та потреб учнів [4].

Незалежно від рівня готовності включення дитини з порушеним слухом у загальноосвітнє середовище буде ефективним за наявності таких складових: наявність нормативно-правової бази; забезпеченість матеріально-технічними, методичними ресурсами; розвиток соціально-морального освітнього процесу. потенціалу учасників.

Нормативно-правова база інтегрованого навчання дітей с особливими освітніми потребами представлена такими документами: Закон України «Про освіту» Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у

загальноосвітніх навчальних закладах»; Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 09 грудня 2010 року № 1224 «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2016 року № 8 «Про затвердження Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти»; Наказ Міністерства освіти і науки України 01 серпня 2018 року № 831 «Про затвердження Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти» [5].

Серед умов, необхідних для включення дитини із порушеннями слуху в школу є обов'язкове забезпечені необхідними матеріально-технічними ресурсами. До матеріально-технічних ресурсів насамперед належить архітектурне середовище установи. При організації «безбар'єрного середовища» для дітей із порушеним слухом слід пам'ятати, що головним джерелом отримання інформації є зоровий аналізатор. Правильною організацією навчального простору для учнів з порушеннями слуху є розташування за партою школяра з порушеним слухом - праворуч від учня-партнера, що чує, щоб мати можливість бачити зошит однолітка на організаційних моментах уроку (при записі номера завдання, умов завдання тощо). Також обов'язкове оснащення класу мультимедійної апаратурою (дошка, проектор, комп'ютер з колонками та виходом в Internet, засобами для зберігання та перенесення інформації (USB накопичувачі, принтер, сканер) та телевізором [5].

Також ще однією важливою умовою успішної соціально-освітньої інтеграції дітей із порушеннями слуху є забезпеченість кадровими ресурсами. Питання підготовки педагогічних кадрів необхідно розглядати у двох аспектах: підготовка педагогічного колективу загальноосвітнього установи та підготовка фахівців супроводу глухих та слабочуючих дітей у загальноосвітньому закладі (сурдопедагогів, логопедів, психологів, соціальних педагогів, педагогів супроводу). У цьому можна назвати такі основні напрями роботи з педагогічним колективом школи: розстановка кадрів з урахуванням особливостей класів та кваліфікації педагогів; моніторинг освітніх потреб педагогів інтегрованої або інклюзивної освіти; організація взаємодії з спеціалістами психолого-педагогічних установ; організація системи підвищення кваліфікації та професійної корекційної перепідготовки.

Слід виділити переваги інтеграції дітей з порушеннями слуху в загальноосвітній простір: подолання ізоляції вихованців; можливість отримання освіти за місцем проживання без відриву від сім'ї; соціальна адаптація з раннього віку; оздоровлення емоційної сфери нормотипових однолітків; навчання дітей спілкуватися та працювати разом; формуванні у нормотипових дітей почуття відповідальності за товаришів, які потребують допомоги, емпатії, співчуття; повноцінне мовне середовище (через постійне

спілкування з дітьми виробляється звичка спілкуватися); збереження дитячо-батьківських відносин та залучення батьків до навчання дитини; об'єктом впливу педагогів стає не тільки порушення, а й особистість дитини; закріплення знань, які надає сурдопедагог під час вивчення загальних предметів; швидше засвоєння мовного матеріалу [7].

Отже, одним із головних факторів досягнення високої якості засвоєння програмного матеріалу учнями з порушеннями слуху можна вважати включення їх у загальноосвітній простір. Таке навчання допоможе дітям з порушеним слухом усунути бідність мовного запасу; подолати загальне недорозвинення пізнавальної діяльності; збільшити якість вимови; сформує чутку, виразну мову школяра; закріпить отримані знання. На нашу думку, інтегроване навчання позитивно впливає не тільки на дітей із психофізичними порушеннями, а ще і на суспільство, адже люди починають адаптувати суспільство до людей з особливими потребами та цінувати й захищати життя кожної особи незалежно від її психофізичних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акішина С. В. Інклюзивні класи. Умови, можливості, перспективи. *Початкове навчання та виховання*. 2013. № 27. С. 22–23.
2. Горобець С. С. Переваги та недоліки інклюзивного навчання в загальноосвітніх та дошкільних закладах освіти. *Дитина з особливими потребами*. 2015. № 2. С. 30–35.
3. Дятленко Н., Софій Н., Кавун Ю. Оцінка впливу інклюзивної моделі освіти на учасників проекту. Київ : Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2005. 11 с.
4. Даніелс Е. Р., Стаффорд К. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. Львів : Надія, 2000. 256 с.
5. Захарова Л. Г., Норд Г. Л. Технології використання інноваційного інтерактивного обладнання в корекційно-розвитковій діяльності в умовах інклюзивно-ресурсних центрів : метод. рекомендації для фахівців ІРЦ та установ з інклюзивною формою навчання. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 108 с.
6. Колупаєва А. Інноваційні підходи до навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку. *Нова педагогічна думка*. 2004. № 1. С. 4–6.
7. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2007. 458 с.
8. Хавіна І. Теоретичні аспекти інтегрованого навчання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2013. № 1 (10). С. 81–82.